Ηλικία, σεξουαλικότητα και κοινωνικές νόρμες: ανάμεσα στην αόρατοτητα και την αλλαγή

Karina Hoßfeld, VNB Γκέτινγκεν, Γερμανία

Μέχρι και σήμερα, η ηλικία και η σεξουαλικότητα παραμένουν στενά συνδεδεμένες με κοινωνικές νόρμες, στερεοτυπικές αποδόσεις και ταμπού. Τα άτομα 65+συχνά θεωρούνται άφυλοι ή ορίζονται κυρίως από τους οικογενειακούς τους ρόλους, όπως αυτός των παππούδων και των γιαγιάδων. Τέτοιες αντιλήψεις συναντώνται όχι μόνο στον καθημερινό λόγο, αλλά και στις απεικονίσεις των μέσων ενημέρωσης και στις θεσμικές δομές, όπως στις μονάδες υγείας και μακροχρόνιας φροντίδας. Ωστόσο, έχει από καιρό αποδειχθεί ότι η σεξουαλικότητα δεν αποτελεί αποκλειστικό προνόμιο της νεολαίας και ότι η σεξουαλικότητα στην τρίτη ηλικία δεν είναι ένα περιθωριακό φαινόμενο, αλλά μάλλον μέρος της διαμόρφωσης της ταυτότητας και των σχέσεων καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής (βλ. Heinemann & Kalbermatten 2017; WHO 2006).

Για να κατανοήσουμε γιατί η σεξουαλικότητα στην τρίτη ηλικία συχνά παραμένει αόρατη ή φαίνεται ασυνήθιστη, είναι χρήσιμο να εξετάσουμε τις κοινωνικές νόρμες. Αυτές οι νόρμες διαμορφώνουν τις αντιλήψεις για το τι θεωρείται κατάλληλο, φυσιολογικό ή αποκλίνων, και έτσι επηρεάζουν τόσο τις ατομικές επιλογές ζωής όσο και τις θεσμικές πρακτικές.

Οι κανόνες ως κοινωνική καθοδήγηση — και ως έκφραση ιστορικών διαδικασιών

Οι κοινωνικές νόρμες διαμορφώνουν τις κοινωνικές προσδοκίες και παρέχουν καθοδήγηση για την κοινωνική συνύπαρξη. Καθορίζουν ποιες συμπεριφορές θεωρούνται κατάλληλες, επιθυμητές ή αποκλίνουσες, συμβάλλοντας έτσι στη σταθεροποίηση της κοινωνικής τάξης (Popitz 2006, σ. 11 κ.εξ.; Dimbath 2020, σ. 211 κ.εξ.).

Ταυτόχρονα, περιορίζουν το πεδίο δράσης και επηρεάζουν τις αντιλήψεις, τις αξιολογήσεις και την εικόνα που έχει ο καθένας για τον εαυτό του. Οι κανόνες δεν λειτουργούν αποκλειστικά μέσω νόμων ή επίσημων κανονισμών· μεταδίδονται επίσης μέσω της εκπαίδευσης, των μέσων μαζικής ενημέρωσης, της θρησκείας, της επιστήμης, των κοινωνικών σχέσεων και των πολιτισμικών παραδόσεων.

Η αποτελεσματικότητα των κοινωνικών κανόνων είναι ιδιαίτερα εμφανής στους τομείς του φύλου, της σεξουαλικότητας και της ηλικίας. Τα θέματα αυτά συνδέονται στενά με ηθικές έννοιες, πολιτισμικές αξίες και κοινωνικές προσδοκίες. Για παράδειγμα, οι κανόνες επηρεάζουν τις αντιλήψεις σχετικά με το πώς πρέπει να ζουν οι γυναίκες και οι άνδρες, ποιες μορφές συντροφικής σχέσης τυγχάνουν κοινωνικής αναγνώρισης ή ποια συμπεριφορά θεωρείται κατάλληλη σε συγκεκριμένες φάσεις της ζωής.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 2024-1-DE02-KA220-ADU-000244060

Από την οπτική των κοινωνικών επιστημών, το φύλο, η σεξουαλικότητα και η ηλικία δεν νοούνται αποκλειστικά ως βιολογικά δεδομένα. Αντίθετα, αποτελούν κοινωνικές κατηγορίες των οποίων η σημασία αναδύεται στο πλαίσιο ιστορικών, πολιτισμικών και θεσμικών συνθηκών. Ο όρος «φύλο», για παράδειγμα, αναφέρεται σε κοινωνικά κατασκευασμένους ρόλους, προσδοκίες και αποδόσεις που συνδέονται με το σώμα και την ταυτότητα. Ούτε η ηλικία θεωρείται αποκλειστικά ως βιολογική διαδικασία, αλλά ως ένα κοινωνικά δομημένο στάδιο της ζωής που συνδέεται με συγκεκριμένα δικαιώματα, υποχρεώσεις και πρότυπα συμπεριφοράς.

Ωστόσο, οι κανόνες δεν είναι αμετάβλητες ποσότητες. Αναδύονται μέσω ιστορικών διαδικασιών διαπραγμάτευσης και αλλαγής υπό την επίδραση κοινωνικών εξελίξεων, κοινωνικών κινημάτων, επιστημονικών ευρημάτων και πολιτικών αποφάσεων. Η ιστορία της Ευρώπης από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ειδικότερα, απεικονίζει με γλαφυρότητα πόσο βαθιά μπορούν να αλλάξουν οι κοινωνικές αντιλήψεις για το φύλο και τη σεξουαλικότητα.

Κοινωνική αλλαγή από τη μεταπολεμική περίοδο

Στη δεκαετία του 1950, σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες επικρατούσαν σχετικά άκαμπτες αντιλήψεις για την οικογένεια, τους ρόλους των φύλων και τη σεξουαλικότητα. Ο γάμος μεταξύ άνδρα και γυναίκας θεωρούνταν η κοινωνική νόρμα· η σεξουαλικότητα νοούνταν κυρίως στο πλαίσιο του γάμου και της αναπαραγωγής· και οι παραδοσιακοί ρόλοι των φύλων καθόριζαν τη σχέση μεταξύ των δύο φύλων. Η ομοφυλοφιλία ποινικοποιούνταν σε πολλά μέρη ή στιγματιζόταν έντονα από την κοινωνία, ενώ οι εναλλακτικοί τρόποι ζωής παρέμεναν σε μεγάλο βαθμό αόρατοι.

Με τις κοινωνικές αναταραχές των δεκαετιών του 1960 και του 1970, αυτή η εικόνα άρχισε να αλλάζει. Οι λεγόμενες σεξουαλικές επαναστάσεις, τα γυναικεία κινήματα και τα κινήματα για τα πολιτικά δικαιώματα αμφισβήτησαν τις υπάρχουσες νόρμες. Τα αιτήματα για σεξουαλική αυτοδιάθεση, ισότητα και ατομική ελευθερία οδήγησαν σε μια ολοένα και πιο κριτική εξέταση των παραδοσιακών αντιλήψεων για το φύλο και τη σεξουαλικότητα. Τις δεκαετίες που ακολούθησαν, πολλές ευρωπαϊκές χώρες αποποινικοποίησαν τις ομοφυλοφιλικές πράξεις, αναγνώρισαν νομικά τις ομοφυλοφιλικές σχέσεις και είδαν να αυξάνεται η κοινωνική αποδοχή της σεξουαλικής και φυλετικής ποικιλομορφίας.

Αυτές οι εξελίξεις δείχνουν ότι οι κοινωνικές νόρμες δεν είναι ούτε φυσικές ούτε μόνιμα σταθερές. Αυτό που σήμερα θεωρείται ευρέως δεδομένο, μπορεί να είχε θεωρηθεί ακατάλληλο, ηθικά κατακριτέο ή ακόμη και τιμωρητέο από το νόμο στις προηγούμενες γενιές. Αντίστροφα, οι τρέχουσες νόρμες μπορούν να ανανεωθούν και να αλλάξουν στο μέλλον. Οι

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 2024-1-DE02-KA220-ADU-000244060

νόρμες έχουν, επομένως, διττή επίδραση: διαμορφώνουν την κοινωνική ζωή και, ταυτόχρονα, μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο κοινωνικής αλλαγής.

Η σεξουαλικότητα στην τρίτη ηλικία ως αποτέλεσμα των κοινωνικών αντιλήψεων για τη γήρανση

Αυτή η αντίληψη είναι κεντρική για την κατανόηση της σεξουαλικότητας στην τρίτη ηλικία. Στον δημόσιο διάλογο, η σεξουαλικότητα συνδέεται συχνά με τη νεότητα, τη σωματική ελκυστικότητα και τη σεξουαλική απόδοση. Αντίθετα, υπάρχουν αντιλήψεις για τη γήρανση που συνδέουν κυρίως το γήρας με τη σωματική παρακμή, την ασθένεια ή την εξάρτηση. Αυτό οδηγεί στη διαδεδομένη υπόθεση ότι οι σεξουαλικές ανάγκες εξαφανίζονται με την ηλικία ή γίνονται λιγότερο σημαντικές στην τρίτη ηλικία. Ωστόσο, αυτή η αντίληψη δεν αποτελεί δεδομένο της φύσης. Αντίθετα, είναι μια κοινωνικά κατασκευασμένη εικόνα της γήρανσης που βασίζεται σε συγκεκριμένες νόρμες και πολιτισμικές προσδοκίες. Το ερώτημα σχετικά με το ποιες ανάγκες επιτρέπεται να έχουν Τα άτομα 65+και ποια συμπεριφορά θεωρείται κατάλληλη για την ηλικία τους επηρεάζεται σημαντικά από τις κοινωνικές αποδόσεις. Αυτό δημιουργεί συχνά εντάσεις μεταξύ των ατομικών αναγκών και των κοινωνικών προσδοκιών.
Η υπόθεση ότι οι σεξουαλικές ανάγκες γενικά εξαφανίζονται με την πρόοδο της ηλικίας δεν υποστηρίζεται από την έρευνα. Αντίθετα, μελέτες στη γεροντολογία και τη σεξολογία δείχνουν ότι η επιθυμία για εγγύτητα, οικειότητα και σεξουαλική αυτοδιάθεση παραμένει ακόμη και στα προχωρημένα χρόνια της ζωής. Οι μορφές σεξουαλικής έκφρασης συχνά αλλάζουν κατά τη διάρκεια της ζωής, αλλά δεν εξαφανίζονται απαραίτητα. Η σεξουαλικότητα περιλαμβάνει πολύ περισσότερα από τις σεξουαλικές πράξεις. Περιλαμβάνει επίσης τη συναισθηματική εγγύτητα, την τρυφερότητα, τη σωματική επαφή, την αίσθηση του ανήκειν και την προσωπική ταυτότητα. Η ευρέως διαδεδομένη αντίληψη για την «ασεξουαλικότητα στην τρίτη ηλικία» μπορεί επομένως να θεωρηθεί περισσότερο ως έκφραση κοινωνικών κανόνων σχετικά με τη γήρανση παρά ως εμπειρικά αποδεδειγμένο γεγονός (βλ. Heinemann & Kalbermatten 2017; Kruse 2017).

Πολιτισμικές αφηγήσεις και κοινωνικές προσδοκίες

Οι αντιλήψεις για την τρίτη ηλικία διαμορφώνονται σε μεγάλο βαθμό από πολιτισμικές αφηγήσεις (βλ. Matuszkiewicz 2017). Σε πολλές δυτικές κοινωνίες, η νεότητα συνδέεται με την ελκυστικότητα, τη ζωτικότητα και τη σεξουαλική δραστηριότητα. Η τρίτη ηλικία, αντίθετα, θεωρείται συχνά ως μια φάση της ζωής που χαρακτηρίζεται από απόσυρση ή απώλεια. Τέτοιες αφηγήσεις επηρεάζουν όχι μόνο τις κοινωνικές αντιλήψεις, αλλά και την αυτοαντίληψη των ηλικιωμένων. Οι κοινωνικές προσδοκίες για το πώς πρέπει να συμπεριφέρονται σε μια συγκεκριμένη ηλικία εσωτερικεύονται στην εικόνα που έχουν για τον εαυτό τους. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αισθήματα ανασφάλειας όταν οι προσωπικές

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 2024-1-DE02-KA220-ADU-000244060

ανάγκες αποκλίνουν από τις κοινωνικές προσδοκίες. Οι ηλικιωμένες γυναίκες, ειδικότερα, βιώνουν συχνά μια διπλή αορατότητα, καθώς εμπλέκονται τόσο τα σχετιζόμενα με την ηλικία όσο και τα ειδικά για το φύλο πρότυπα ομορφιάς και ελκυστικότητας (Hausbichler και Kruckenhauser 2024). Ταυτόχρονα, οι πραγματικές συνθήκες ζωής των ηλικιωμένων ατόμων της ΛΟΑΤΚΙ κοινότητας ή των ηλικιωμένων ατόμων με αναπηρίες συχνά παραβλέπονται.

Η απεικόνιση της ηλικίας και της σεξουαλικότητας στα μέσα μαζικής ενημέρωσης

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη μετάδοση και την ενίσχυση των κοινωνικών κανόνων. Οι ταινίες, οι τηλεοπτικές σειρές, η διαφήμιση και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης διαμορφώνουν τις αντιλήψεις σχετικά με το ποια σώματα θεωρούνται ελκυστικά και ποιες μορφές σεξουαλικότητας προβάλλονται. Στις απεικονίσεις των μέσων ενημέρωσης, τα άτομα 65+συχνά είτε δεν παρουσιάζονται καθόλου ως σεξουαλικά όντα είτε περιορίζονται σε στερεοτυπικούς ρόλους. Εμφανίζονται ως στοργικοί παππούδες και γιαγιάδες, ως άτομα που χρειάζονται φροντίδα ή ως χιουμοριστικοί, εκκεντρικοί χαρακτήρες. Ως αποτέλεσμα, η σεξουαλικότητα στην τρίτη ηλικία συχνά παρουσιάζεται ως κάτι εκπληκτικό ή ασυνήθιστο, ενώ τα νεανικά σώματα συνεχίζουν να αποτελούν το πρότυπο ελκυστικότητας της κοινωνίας.

Η έλλειψη ρεαλιστικών και ποικιλόμορφων απεικονίσεων της σεξουαλικότητας στην τρίτη ηλικία δίνει την εντύπωση ότι αυτή δεν διαδραματίζει σχεδόν κανένα ρόλο στην κοινωνία ή αποτελεί απλώς μια εξαίρεση. Αυτή η μορφή αόρατου χαρακτήρα δεν είναι καθόλου ουδέτερη. Ό,τι απουσιάζει από τις δημόσιες εικόνες και αφηγήσεις συχνά δεν γίνεται αντιληπτό ως φυσικό μέρος της κοινωνικής πραγματικότητας. Με αυτόν τον τρόπο, η σεξουαλικότητα συνδέεται σιωπηρά με τη νεότητα, τη σωματική ελκυστικότητα και τη σεξουαλική απόδοση, ενώ η τρίτη ηλικία τοποθετείται εκτός αυτών των εννοιών. Οι αναπαραστάσεις των μέσων ενημέρωσης συμβάλλουν έτσι στην ενίσχυση των υφιστάμενων κανόνων σχετικά με το σώμα, την ηλικία και τη σεξουαλικότητα. Ως αποτέλεσμα, η ποικιλομορφία των σεξουαλικών πραγματικοτήτων των ηλικιωμένων παραμένει σε μεγάλο βαθμό αόρατη. Τέτοιες εικόνες δεν επηρεάζουν μόνο τις στάσεις του κοινού, αλλά διαποτίζουν και την επαγγελματική πρακτική. Μπορούν να διαμορφώσουν την αντίληψη των επαγγελματιών στον τομέα της φροντίδας, της συμβουλευτικής ή της εκπαίδευσης ενηλίκων και, συχνά ασυνείδητα, να αναπαράγουν τους υφιστάμενους κανόνες σχετικά με την ηλικία και τη σεξουαλικότητα σε αυτούς τους τομείς. Η σημασία των στερεοτύπων των μέσων ενημέρωσης εκτείνεται, επομένως, πέρα από τις ατομικές αντιλήψεις. Επηρεάζουν τις προσδοκίες της οικογένειας, τις θεσμικές ρουτίνες και τις κοινωνικές συζητήσεις σχετικά με το ποιες μορφές σεξουαλικότητας θεωρούνται φυσιολογικές ή κατάλληλες. Η σεξουαλικότητα στην τρίτη ηλικία σπάνια αμφισβητείται ρητά· αντίθετα, η περιθωριοποίησή

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 2024-1-DE02-KA220-ADU-000244060

της συμβαίνει συχνά έμμεσα μέσω της έλλειψης ορατότητας και της αποτυχίας να αντιμετωπιστεί το ζήτημα στην κοινωνία. Είναι ακριβώς αυτή η λεπτή μορφή αποκλεισμού που συμβάλλει στη διαιώνιση της αντίληψης ότι η γήρανση και η σεξουαλικότητα είναι θεμελιωδώς ασυμβίβαστες μεταξύ τους. Σε αυτό το πλαίσιο, η κριτική εξέταση των απεικονίσεων της γήρανσης και της σεξουαλικότητας στα μέσα ενημέρωσης αποκτά κεντρική σημασία. Το εκπαιδευτικό έργο που προβληματίζεται σχετικά με τις κοινωνικές νόρμες μπορεί να συμβάλει στην αποκάλυψη στερεοτυπικών αναπαραστάσεων, στην αμφισβήτηση της κοινωνικής τους προέλευσης και στην ανάδειξη εναλλακτικών προοπτικών. Αυτό μπορεί να καταστήσει δυνατή την αναγνώριση της σεξουαλικότητας στην τρίτη ηλικία ως φυσικού μέρους των ανθρώπινων ιστοριών ζωής και ως έκφρασης αυτοδιάθεσης, σχέσεων και ποιότητας ζωής.

Σε αυτό το πλαίσιο, το εκπαιδευτικό έργο που προβληματίζεται σχετικά με τις κοινωνικές νόρμες σημαίνει να μην θεωρούμε δεδομένες τις κοινωνικές αντιλήψεις για την ηλικία, το φύλο και τη σεξουαλικότητα, αλλά μάλλον να καθιστούμε ορατές τις ιστορικές τους ρίζες, τις επιπτώσεις τους και τις δυνατότητες αλλαγής τους. Μόνο μέσω αυτού του προβληματισμού μπορούν να αμφισβητηθούν οι στερεοτυπικές εικόνες της γήρανσης και να ανοίξουν χώροι στους οποίους τα άτομα 65+μπορούν να βιώνουν τη σεξουαλικότητά τους με αυτοδιάθεση και χωρίς κοινωνική υποτίμηση.

Στιγματισμός και θεσμική πρακτική

Το κοινωνικό ταμπού που περιβάλλει τη σεξουαλικότητα στην τρίτη ηλικία επηρεάζει επίσης τα επαγγελματικά περιβάλλοντα. Σε μονάδες μακροχρόνιας φροντίδας, συμβουλευτικά κέντρα ή στο σύστημα υγείας, η σεξουαλικότητα συχνά δεν θεωρείται φυσικό συστατικό της ποιότητας ζωής. Ως αποτέλεσμα, οι ανάγκες για εγγύτητα, σχέση και οικειότητα παραβλέπονται συχνά.

Πολλοί επαγγελματίες έχουν μόνο περιορισμένες ευκαιρίες κατάρτισης και συνεχιζόμενης εκπαίδευσης σε αυτόν τον τομέα. Σε αυτό προστίθενται οι αβεβαιότητες όσον αφορά την αντιμετώπιση των σεξουαλικών αναγκών των ηλικιωμένων, ιδίως όταν εμπλέκονται ζητήματα όπως η άνοια, η ανάγκη για φροντίδα ή η σεξουαλική ποικιλομορφία. Συχνά απουσιάζουν θεσμικές κατευθυντήριες γραμμές ή πλαίσια που να επιτρέπουν μια επαγγελματική και ευαίσθητη προσέγγιση.

Ως αποτέλεσμα, οι σεξουαλικές ανάγκες των ηλικιωμένων παραμένουν αόρατες ή αντιμετωπίζονται κυρίως ως πρόβλημα. Μια προσέγγιση που εστιάζει στο άτομο και προσανατολίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα, ωστόσο, απαιτεί την αναγνώριση της σεξουαλικής αυτοδιάθεσης ως μέρους της ποιότητας ζωής και της αξιοπρέπειας.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 2024-1-DE02-KA220-ADU-000244060

Επιπτώσεις στην εκπαίδευση και τη φροντίδα

Για τους επαγγελματίες της εκπαίδευσης, της συμβουλευτικής και της φροντίδας, αυτό συνεπάγεται το καθήκον της κριτικής αναστοχασμού σχετικά με τις κοινωνικές νόρμες και τις κοινωνικές αντιλήψεις για τη γήρανση. Αυτό περιλαμβάνει την εξέταση των δικών τους αντιλήψεων για την ηλικία, το φύλο και τη σεξουαλικότητα, καθώς και τη δημιουργία χώρων όπου μπορούν να συζητηθούν η οικειότητα, η συντροφικότητα και οι σεξουαλικές ανάγκες.
Επιπλέον, τα εκπαιδευτικά προγράμματα θα πρέπει να επισημαίνουν τις στερεοτυπικές εικόνες της γήρανσης και να εξετάζουν τις ιστορικές τους ρίζες. Η συνειδητοποίηση ότι οι κοινωνικές νόρμες υπόκεινται σε αλλαγή ανοίγει ευκαιρίες για την αμφισβήτηση των υφιστάμενων ταμπού και την ανάπτυξη νέων προοπτικών για τη γήρανση. Στις μονάδες μακροχρόνιας φροντίδας, οι κατευθυντήριες οδηγίες, η συνεχιζόμενη εκπαίδευση και οι κατάλληλες συνθήκες-πλαίσιο μπορούν να συμβάλουν στην ενίσχυση της ιδιωτικής ζωής και της αυτοδιάθεσης των ατόμων τρίτης ηλικίας.

Συμπέρασμα

Η ιστορία των κοινωνικών κανόνων δείχνει ότι οι αντιλήψεις για το φύλο, τη σεξουαλικότητα και την ηλικία δεν είναι ούτε φυσικές ούτε αμετάβλητες. Προκύπτουν μέσω ιστορικών διαδικασιών, αποτελούν αντικείμενο κοινωνικής διαπραγμάτευσης και υπόκεινται σε αλλαγές. Οι εξελίξεις από τη μεταπολεμική περίοδο και μετά, ειδικότερα, καταδεικνύουν πόσο βαθιά μπορούν να μεταβληθούν οι κοινωνικές αντιλήψεις για το τι είναι φυσιολογικό.
Όσον αφορά την αντιμετώπιση της σεξουαλικότητας στην τρίτη ηλικία, αυτό σημαίνει να αμφισβητούμε κριτικά τις παραδοχές που θεωρούνται δεδομένες. Όταν η σεξουαλικότητα νοείται ως μια δια βίου συνιστώσα της ανθρώπινης ταυτότητας, η εστίαση μετατοπίζεται από τις ελλείψεις ή τα όρια ηλικίας προς την ποικιλομορφία των ατομικών διαδρομών ζωής. Η αναστοχαστική προσέγγιση των κοινωνικών κανόνων μπορεί έτσι να συμβάλει σημαντικά στην κατάρριψη των στερεοτυπικών εικόνων της γήρανσης και στην προώθηση της σεξουαλικής αυτοδιάθεσης των ηλικιωμένων.
Τα μέχρι σήμερα ευρήματα του προγράμματος «Never Gets Old» (2024–2026) δείχνουν ότι οι κανονιστικές αντιλήψεις για τη γήρανση και τη σεξουαλικότητα εξακολουθούν να επικρατούν σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες. Ταυτόχρονα, καταδεικνύουν ότι οι κοινωνικές στάσεις βρίσκονται σε διαδικασία αλλαγής. Οι εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες, ειδικότερα, μπορούν να υποστηρίξουν αυτή την αλλαγή, ενθαρρύνοντας τον προβληματισμό σχετικά με τις κοινωνικές νόρμες και συμβάλλοντας στην προβολή των ποικίλων διαδρομών ζωής στην τρίτη ηλικία.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 2024-1-DE02-KA220-ADU-000244060

Βιβλιογραφία

- Dimbath, Oliver (2025): Social Norm. In: https://www.socialnet.de/lexikon/Soziale-Norm
- Dimbath, Oliver (2020): Introduction to Sociology. 4th ed. Paderborn: Fink/UTB.
- Feldmann, Milena; Wazinski, Karla; Wanka, Anna (2025): Intersectional Perspectives on Age(ing) and Gender in Social Work
- Hausbichler, Beate; Kruckenhauser, Pia (2024): How the Persistent Combination of Ageism and Sexism Makes Women Invisible. In: DerStandard https://www.derstandard.at/story/3000000235598/zu-alt-f252r-fast-alles
- Heinemann, Anja; Kalbermatten, Urs (Eds.) (2017). Sexuality in Old Age. A Handbook for Nursing and Healthcare Professionals. Bern: Hogrefe.
- Kruse, Andreas (2017): The Life Stage of Old Age. Heidelberg: Springer.
- Matuszkiewicz, Kai (2017): “Who Creates the Story? Media and Personal Narratives in Digital Games.” In: Conrad, Maren; Schmidtke, Theresa; Stobbe, Martin (eds.): Digital Contexts. Literature and Computer Games in Contemporary Society. Special Issue #2 of Textpraxis. Digital Journal of Philology (2.2017). URL: http://www.uni-muenster.de/Textpraxis/kai-matuszkiewicz-wer-erzeugt-die-geschichte, DOI: http://
- dx.doi.org/10.17879/61269492200.
- Plummer, Kenneth (1995). Telling Sexual Stories: Power, Change, and Social Worlds. London/New York: Routledge.
- Popitz, Heinrich (2006): Social Norms. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Somers, Margaret R. (1994). The Narrative Constitution of Identity: A Relational and Network Approach. Theory and Society, 23(5), 605–649.
- World Health Organization (WHO) (2006). Defining Sexual Health. Report of a Technical Consultation on Sexual Health.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 2024-1-DE02-KA220-ADU-000244060